

Meghívó

Az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont
Kisebbségkutató Intézete
tisztelettel meghívja

Az emlékezés politikája

c. rendezvényére

Miként lesz az emlékezetkultúrából emlékezetpolitika?

Hogyan intézményesül, és miként változik a kollektív
emlék, az emlékezés tartalma, hogyan működik az átpo-
litizált emlékezet, mint identitáspolitika?

Rendezvény időpontja: 2017. december 5., 9.45 - 17.00 óra

Rendezvény helyszíne: MTA Humán Tudományok
Kutatóháza (1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.)

K. épület fszt. 11

9.45 Megnyitó: Papp Z. Attila

Történeti eseményértelmezések, moderátor Romsics Gergely

10.00 *Dobos Edgár:*

Június 28. etnohistóriája és politikai szimbolikája a balkáni népek történetében

10.25 *Bárdi Nándor:*

Hivatkozáskultusz-építés: az 1918-as gyulafehérvári határozatok változó értelmezése a kisebbségi magyar nyilvánosságban

10.50 *Fedinec Csilla:*

"Felszabadítás" vagy "kiűzés": 1944. október 28. az ukrainai történelmi emlékezetben

11.15 Vita

Emlékfogalmazás, moderátor Zombory Máté

11.30 *Eiler Ferenc:*

A sajtó szerepe a magyarországi németek emlékezetpolitikai törekvéseiben, 1920–1945

11.55 *Bányai Viktória – Komoróczy Szonja:*

A vészidőszak zsidó áldozataira való emlékezés – a korai emlékművek terminológiája (1945-1949)

12.25 *Márkus Beáta – Tóth Ágnes:*

A németek elhurcolásának és kitelepítésének magyarországi emlékhelyei

12.55 Vita

13.15 **Büféebéd**

(Galéria)

Megtalált hagyomány, moderátor Erdősi Péter

14.00 *Hegedűs István:*

**Egy örökség emlékezete. A betléri Andrassy-kastély,
mint esettanulmány**

14.25 *Patakfalvi-Czirják Ágnes:*

**„Ünnepélyes keretek között újra és újra kimondani” –
Régió és identitás a Székely Szabadság Napján**

14.50 *Szerbhorváth György:*

Játék az ünnepekkel - régi és új ünnepek a Vajdaságban

15.15 **Vita, kávé**

Varázstalanítás, moderátor Bárdi Nándor

15.35 *Marchut Réka:*

**„Széthullottak Szent István koronájának gyöngyei”
Szentistváni gondolat – augusztus 20-a a két
világháború közötti Erdélyben, Budapest és Bukarest
között**

16.00 *Papp Z. Attila:*

**Múlt a jelenben, magyarországi és külföldi magyar
fiatalok nemzetképe**

16.25 **Vita, kávé**

16.40 **Konferencia-kommentárok:**

Erdősi Péter, Romsics Gergely, Zombory Máté

ABSZTRAKTOK

Dobos Edgár: Június 28. etnohistóriája és politikai szimbolikája a balkáni népek történetében

A június 28-ában (*Vidovdan*) sűrűsödő események (1389-es rigómezei csata, Ferenc Ferdinánd és felesége ellen elkövetett szarajevói merénylet 1914-ben, Szerb-Horvát-Szlovén Királyság alkotmányának elfogadása 1921-ben, Jugoszlávia kizárása a Kominformból 1948-ban, Slobodan Milošević Hágába szállítása 2001-ben, a szerb diaszpóra napjaként kijelölése 2009-ben) korántsem értek véget. A rigómezei csata és a szarajevói merénylet továbbra is alkalmat ad a politikai mozgósításra, a megemlékezési csatározásokra, az etnikai-nemzeti színlelésekre és a nemzetközi beavatkozásra. Az előadásban Mehmet Reşat szultán 1911-es és Slobodan Milošević 1989-es rigómezei látogatásától Gavriilo Princip kelet-szarajevói bronzszobrának 2014-es leleplezéséig és a Koszovó államiságát megkérdőjelező szerb zárandoklatokig követem nyomon június 28-a politikai életre keltését.

Bárdi Nándor: Hivatkozáskultusz-építés: az 1918-as gyulafehérvári határozatok változó értelmezése a kisebbségi magyar nyilvánosságban

A kutatás alapkérdése: a legkülönbözőbb történelmi szituációkban hogyan fejezik ki, miként reprezentálják az önálló közösségkonstrukciójukat a romániai magyar eliten? Miként lesz egy politikai nyilatkozatból történelmi argumentáció, és mikor melyik integrációs modell (egyéni / közösségi / szervezeti) érdekében használják fel? Forrásként a romániai magyar sajtó 1918-2015 közti majdnem 400 közleményét, az „ambivalens diskurzus” és a „virtuális múlt” elméleti keretében vizsgáltam meg. Ebből korszakonként egymással párhuzamos érveléseket tipologizáltam.

Fedinec Csilla: "Felszabadítás" vagy "kiűzés": 1944. október 28. az ukrainai történelmi emlékezetben

A második világháború vége Ukrajna területén mind a mai napig fiktív naphoz kötődik. A korai években a bizonytalanságot az okozta, hogy a világhégés előtti „utolsó”, vagy az új határok szerinti „utolsó” település, vagy a moszkvai díszsortűz napján kell-e méltatni Kárpátalja „felszabadítását”, noha egyik dátum sem fedte az esemény tényleges időpontját. A független Ukrajna ismét zavarba jött a dátum tekintetében, majd elfogadta a szovjet álláspontot az új határok szerinti „utolsó” településhez kötődő dátum továbbörökítésével, azonban a 2014-ben kirobbant orosz konfliktus hatására korrigálta a „fasiszta megszállás alóli felszabadítást” a „német megszállók kiűzésére”.

Eiler Ferenc: A sajtó szerepe a magyarországi németek emlékezetpolitikai törekvéseiben, 1920–1950

Az első világháború előtt a magyarországi németek nem léptek fel kollektív entitásként. Történelmüknek valójában egyetlen olyan közös pontja volt, amelyre építve szervezeteik megpróbálhattak múltira hivatkozó összetartozás-tudatot kialakítani, s ez a 18. századi bevándorlás kérdésköre volt. Az előadás azzal foglalkozik, hogy a magyarországi németek szervezeteinek sajtótermékei (Sonntagsblatt, Deutscher Volksbote, Deutsche Zeitung stb.) hogyan, milyen mértékben és milyen eszközökkel vették ki a részüket a magyarországi német szervezetek emlékezetpolitikai törekvéseiben.

Bányai Viktória – Komoróczy Szonja: A vészkorszak zsidó áldozataira való emlékezés – a korai emlékművek terminológiája (1945-1949)

Hogyan nevezik meg, írják le a magyar Holokauszt áldozatává vált zsidó közösségek túlélői közvetlenül a háború utáni években az általuk készített emlékműveken azt a történelmi eseményt (és annak szereplőit), aminek akkor még nincs neve? A választott kifejezések milyen történelmi párhuzamokat mozgósítanak, milyen értelmezést adnak ezek által a közösség által átélt traumának?

Márkus Beáta – Tóth Ágnes: A németek elhurcolásának és kitelepítésének magyarországi emlékhelyei

A második világháború után kollektív büntetéssel sújtott magyarországi német közösség erkölcsi rehabilitációjára, ellentétben a többi régióbeli érintett országgal, a rendszerváltást követően szinte azonnal sor került (lásd 35/1990. évi és 36/1990. évi egy. határozatot). A politikai hatalom föl vállalta azt is, hogy a németek által elszenvedett jogsérelmeket a részleges kártalanítási folyamatban orvosolja, ugyanakkor nem nyitotta meg a felelősség kérdését. E politikai gesztusok hatására a 90-es évek közepén, a magyarországi németek elhurcolásáról és kitelepítéséről az addig jószerével csak a történeti szakirodalomban folyó diskurzus szélesebb társadalmi nyilvánosságot kapott. A folyamat hatására megkezdődött a helyi közösségek emlékezet-kultúrájának kialakítása, amelyre a rendszeresen megtartott megemlékezések mellett, emlékhelyek, emléktáblák, emlékművek állításával került sor. Az előadás – amely egy megkezdett kutatás első eredményeit ismerteti – a német közösség(ek)nek az elhurcolás, kitelepítés emlékhelyeit mutatja be.

*Hegedűs István: **Egy örökség emlékezete. A betléri Andrassy-kastély, mint esettanulmány***

Előadásom első részében a kulturális emlékek, múzeumi örökségek emlékezetének főbb irodalmát, illetve az Andrassy-család régióra gyakorolt gazdasági, kulturális hatását mutatom be. A betléri kastély építészeti múltjának bemutatásával elhelyezem azt a régió muzeológiájában. Az előadás központjában a kastéllyal kapcsolatos kiadványok, publicisztikák, kiállítások vizsgálata és látogatói statisztikák elemzése áll, melyek segítségével a kastély emlékezetének egy réteget tárom fel. Előadásomban vizsgált örökség szerepe azért is különleges, mert impériumváltásoktól, rendszerváltozásoktól függetlenül több, mint egy évszázada nagy népszerűségnek örvend a különböző nemzetiségű turisták körében. Idegenforgalmi helyzete szlovákiai, sőt interregionális szempontból is kiemelkedő.

*Patakfalvi-Czirják Ágnes: „**Ünnepélyes keretek között újra és újra kimondani” – Régió és identitás a Székely Szabadság Napján***

Előadásomban arra keresem a választ, hogy a rendszerváltás után újrafogalmazott székelyföldi identitáspolitikai törekvések milyen viszonyban vannak az erdélyi magyar, kisebbségi nemzetépítés folyamataival és a román nemzetállami kerettel. Az elmúlt évtizedekben különböző társadalomszervezési modell mentén egyfajta szimbolikus verseny alakult ki a magyar közösség képviselőitől az erdélyi magyar politikai mezőben. A székelyföldi regionalizációs folyamatok és székely identitáspolitikai törekvések is ebbe a keretbe illeszkedve fogalmazódnak meg. Az artikuláció három megnyilvánulását tárgyalom az előadásban: a *feltérképezett identitás* alatt azt a folyamatot értem, amely során egy közösségi narratíva épül fel a székelység történetének és hagyományainak szelekciója révén, a *felzárzózott identitás* a közösség ritualizált megmutatására, szimbolikus megjelenítésére utal, míg a *megünnepelet identitás*, az előzővel összefonódva, a közösség megélését, valamint a társadalmi mozgósítást takarja.

Szerbhorváth György: **Játék az ünnepekkel - régi és új ünnepek a Vajdaságban**

1990 után a vajdasági magyar kisebbségi politikai érdekérvényesítés mellett egyre hangsúlyosabbá vált a közösség régi, elsősorban nemzeti kötődésű ünnepeinek újraélesztése, mint március 15., de az új „hagyomány”-teremtés is, mint például november 4-e. Sajátos ünnep cunami indult el, amely során a szakrális elemek ütköznek a profánokkal. Egyes fontos események, mint a délszláv háborúban elesetteké, kimarad az emlékezőskultúrából.

Marchut Réka: **„Széthullottak Szent István koronájának gyöngyei”**

Szentistváni gondolat – augusztus 20-a a két világháború közötti Erdélyben, Budapest és Bukarest között

Előadásomban arra keresem a választ, hogy az erdélyi magyarság hogyan viszonyult ahhoz a szentistváni gondolathoz, amelyiket a budapesti politikusok hangoztattak revíziós céljaik alátámasztására. Ezt elsősorban sajtóanyag alapján vizsgálom, a forrásanyagot azonban levéltári forrásokkal és irodalmi példákkal is bővitem. Ahhoz azonban, hogy az erdélyi magyar sajtóban megjelenő cikkeket kontextualizálni tudjuk, szükséges a magyarországi sajtó és a romániai román sajtóanyag bemutatása is. Így döntően ebben a három aktoros mezőben próbálok választ adni a kérdésre.

Papp Z. Attila: **Múlt a jelenben, magyarországi és külhoni magyar fiatalok nemzetképe**

Az előadás két empirikus, kérdőíves szociológiai felmérés adataira építve arra keresi a választ, hogy a magyar nemzethez való tartozás hogyan szerveződik a fiatalok körében többségi (magyarországi) helyzetben és kisebbségi (határon túli magyar) régiókban. A nemzethez való tartozásra vonatkozó többségi és kisebbségi vélemények összevetése az államnemzeti és kultúrnemzeti, illetve közösségi és individualista mintázatok jellegzetességeire, egyszersmind e dichotómiák fenntartásának létjogosultságára is választ adhat.

